

เกี่ยวกับผู้เขียน

ศศ.ประกอบ ทองมา

รองคณบดี คณะเศรษฐศาสตร์

การศึกษา

พบบ. Dip in International Relations and
Development

ประสบการณ์การทำงาน

- อาจารย์สอนวิชาเศรษฐศาสตร์
- รักษาการหัวหน้าสำนักวางแผนและพัฒนา
- เขียนบทความและแปลงานเป็นครั้งคราว

ความนำ

เรื่องของเศรษฐกิจกับการดำรงชีวิต เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า เป็นเรื่องที่แตกต่างกันไม่ออก ปัญหาในการดำรงชีวิตส่วนใหญ่ล้วนมีรากฐานมาแต่ปัญหาเศรษฐกิจเกือบทั้งสิ้น เศรษฐกิจนอกจากจะเป็นเรื่องใหญ่ในชีวิตของผู้คนแล้ว ยังเป็นพื้นฐาน แก่โครงสร้างเบื้องต้น (Super structure) อันได้แก่ ระบบการเมืองการปกครองอีกด้วย เพราะฉะนั้นจะเป็นการดีหรือไม่ ถ้าเราจะทำความเข้าใจกับเศรษฐศาสตร์ให้มากขึ้นอันเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจของผู้คนเพื่อความกินดีอยู่ดีในชีวิต เพราะถ้ามีความรู้ความเข้าใจเศรษฐศาสตร์มากขึ้นเท่าไร ก็เท่ากับว่าเรามีความเข้าใจชีวิตเศรษฐกิจของเราเองมากขึ้นเท่านั้น

ในการเขียนบทความเรื่องนี้ ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์อย่างน้อยสามประการด้วยกันคือ

ประการที่หนึ่ง เพื่อชี้ให้เห็นว่าทำไมทุกคนจึงต้องรู้วิชาเศรษฐศาสตร์

ประการที่สอง เพื่อเป็นหน้าต่างให้นักศึกษาประชาชนได้รู้จักเศรษฐ-

ศาสตร์ หรือศาสตร์ในการดำรงชีวิตในแง่มุมต่าง ๆ กัน โดยจะนำเสนอสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อความเข้าใจอันดี ที่มีต่อวิชาเศรษฐศาสตร์ และต่อชีวิตของเราเองและ

ประการที่สาม เพื่อส่งเสริมให้เกิดประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจอันเป็นวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งซึ่งจะขาดเสียมิได้ของการศึกษา

สำหรับในบทนี้ซึ่งเป็นบทแรกทำความรู้จักกับวิชาเศรษฐศาสตร์จะแบ่งออกเป็นสามตอนด้วยกัน โดยที่ในตอนหนึ่งจะกล่าวถึงเหตุผลว่าทำไมเราจึงต้องสนใจวิชาเศรษฐศาสตร์ และเมื่อศึกษาไปแล้วจะได้อะไร ตอนที่สอง จะพูดถึงประสบการณ์ในการศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์ว่า จะศึกษาอย่างไรจึงจะได้ผลดี ตอนที่สาม จะทำความรู้จักใกล้ชิดกับวิชาเศรษฐศาสตร์มากขึ้น โดยจะศึกษาความหมายของวิชาและปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจของสังคม

บนเส้นทางศาสตร์ แห่ง การดำรงชีวิต

ศศ.ประกอบ ทองมา

1. ทำไมจึงต้องเรียนเศรษฐศาสตร์

ในการเรียนเศรษฐศาสตร์ ผู้สนใจใคร่ศึกษาในวิชานี้ ล้วนมีเหตุจูงใจต่าง ๆ กัน ทั้ง ๆ ที่วิชาเศรษฐศาสตร์เป็นวิชาที่ใกล้ตัวเองมากที่สุด แต่เราก็หาได้ให้ความสนใจเท่าที่ควรไม่ บางคนพยายามหลีกเลี่ยงที่จะไม่เรียนวิชานี้ในมหาวิทยาลัย โดยเลือกเรียนคณะอื่นเช่น คณะนิติศาสตร์บ้าง คณะการบัญชีบ้างและคณะบริหารธุรกิจบ้าง แต่ถึงกระนั้นก็หนีไม่พ้น ต้องเรียนเศรษฐศาสตร์จนได้เพราะมหาวิทยาลัยบังคับ เพราะฉะนั้นจึงต้องเรียน จะเรียกว่าเรียนเพราะถูกบังคับก็ได้ ด้วยเหตุนี้บางคนจึงเรียนไปอย่างแค้น ๆ ไม่สู้จะเต็มใจนัก แต่บางคนรู้ว่าเมื่อจำเป็นต้องเรียนก็ต้องเรียนเป็นแน่ แล้วก็หันหน้าสู้ อันที่จริง การสู้กับวิชาเศรษฐศาสตร์มิใช่อะไรอื่นเป็นการสู้กับชีวิตนั่นเอง บางคนสู้จากความถูกบังคับ และไม่ชอบในเบื้องต้นจนกลายเป็นความชอบในบั้นปลาย และเอาดีได้ในที่สุด

อีกประการหนึ่ง ได้แก่ผู้ที่รักในการศึกษาหาความรู้เพราะเห็นแก่ความรู้ หรือรักในความรู้เป็นประมาณอะไรที่เป็นความรู้ เป็นอยากรู้ อยากเห็น อยากอ่าน อยากสนใจไปหมด ไม่ว่าจะยากหรือง่ายก็ตาม ประเภทนี้

คงจะมีไม่มากนัก เขาจะตั้งใจเรียนด้วยความสมัครใจ ไม่ต้องมีใครบังคับ

ประเภทสุดท้าย ได้แก่ผู้ที่มองเห็นประโยชน์ของการเรียนเศรษฐศาสตร์ว่าเป็นการศึกษาชีวิตอย่างหนึ่งที่สำคัญมาก คือชีวิตเศรษฐกิจ ของผู้คน ประเภทนี้ ไม่ต้องบังคับก็เรียนเช่นกัน แต่มีจุดมุ่งหมายต่างกันกับประเภทที่สอง ประเภทนี้ เล็งเห็นประโยชน์แล้วจึงเรียน

1.1 ประโยชน์ ที่คาดว่าจะได้จากการเรียนเศรษฐศาสตร์

การเรียนเศรษฐศาสตร์ มีประโยชน์แน่นอน ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการเรียนเศรษฐศาสตร์ พอจะสรุปได้ดังนี้ คือ

1. ช่วยให้เกิดปัญญา รู้จักคิด รู้จักวิเคราะห์ปัญหา อันจะทำให้สามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่งไรก็ดี วิชาเศรษฐศาสตร์ มิใช่วิชาชีพ (Vocational Subject) อย่างวิชาพิมพ์ดีด, หรือวิชาบัญชี หรือวิชาช่างกลซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสำเร็จออกไป ประกอบอาชีพได้ทันที แต่เศรษฐศาสตร์ เป็นวิชาการ (Academic Subject) ที่สอนคนให้เป็นนักคิด นักวิเคราะห์ปัญหา มากกว่า เพราะการจัดสิ่งแวดล้อม และธรรมชาติของ

เนื้อหาวิชาต่างกัน ตามทฤษฎีของ Kurt Lewin ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีคือ พฤติกรรมของคน ขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพ (Personality) ของคนกับสิ่งแวดล้อม (Specific Environment) ที่อยู่รอบตัว เพราะฉะนั้น ถ้าถือว่าตัวบุคคลเป็นสิ่งที่สวรรค์กำหนดมาให้แต่กำเนิด ทำอะไรไม่ได้มากนักแต่สิ่งที่ทำได้ คือการจัดสิ่งแวดล้อมให้ ซึ่งจะมีส่วนอย่างมาก ในการทำให้คนเรามีพฤติกรรมเช่นไร เราคงไม่แปลกใจว่าทำไมพนักงานพิมพ์ดีดส่วนมากซึ่งถูกฝึกฝนให้เกิดทักษะ ในการใช้มืออย่างหนัก จึงมีพฤติกรรมที่แตกต่างกับผู้ที่อยู่ในแวดวงอย่างอื่น เช่นเดียวกันกับผู้ที่ได้รับการฝึกฝนอบรม มากับตัวบทกฎหมายจนเคยชินส่วนมากมักจะไม่นึกถึงทำอะไรที่นอกเหนือไปกว่าที่ตัวบทกฎหมายกำหนดไว้ ครั้งหนึ่งผู้เขียนได้ไปติดต่อที่ทำการเขตแห่งหนึ่ง เพื่อขอให้ออกใบรณบัตรเป็นภาษาอังกฤษของญาติผู้ใหญ่คนหนึ่ง เพื่อส่งไปให้น้องในต่างประเทศปรากฏว่า นายทะเบียนไม่ยอมออกให้ไม่ว่าจะชี้แจงอย่างไรเป็นไปยอมทั้งนั้น ผู้เขียนนึกว่าเขาจะติดขัดในเรื่องภาษาจึงจัดการแปลให้ แต่ทั้ง ๆ ที่ได้แปลให้แล้ว ชั่วแต่เซ็นชื่อลงไปเท่านั้นก็จะเสร็จเรื่อง แต่นายทะเบียนก็ไม่ยอมเซ็นให้อยู่ดี ในที่สุดต้องเข้าหาหัวหน้าเขต พอหัวหน้าเขตจะเซ็นชื่อให้ ลูกน้องก็ยังอดท้วงติงเจ้านายด้วยความหวังดีไม่ได้ว่าท่านเซ็นไม่ได้เนครับ เพราะไม่มีระเบียบหรือกฎหมายรับรองไว้นั้นแหละจึงได้ทราบความจริงว่าเขาไม่ยอมออกให้ตั้งแต่ต้นเพราะอะไร แต่ในที่สุดหัวหน้าเขตก็เซ็นให้เรียบร้อย เรื่องจึงผ่านไปได้ จากอุทธาหรณ์ในเรื่องนี้เห็นได้ชัดว่า ทฤษฎีของ Kurt Lewin นั้นเป็นจริง และน่าเห็นใจอย่างยิ่งที่สิ่งแวดล้อมทำให้คนเป็นเช่นนั้น คำที่คลุกคลีกับระเบียบข้อบังคับ และตัวบทกฎหมายมากเกินไปจนคิดเป็นนิสัย แต่เขาลืมนึกไปข้อหนึ่งว่า ไม่มีใครสามารถออกกฎหมาย รองรับการทำทุกอย่างของมนุษย์ได้ทั้งหมด ในทำนองเดียวกัน ก็ไม่มีใครสามารถจำตัวบทกฎหมายที่ออกมาควบคุมความประพฤติ หรือการกระทำของคนได้ทุกข้อทุกมาตราเช่นกัน แต่ทุกคนมีกฎธรรมชาติ (The Law of Nature) ที่จะบอกว่าจะไรควรทำและอะไรไม่ควรทำ กฎนั้นมีอะไรอื่นคือความรู้จักหาเหตุผล อันเป็นคุณสมบัติที่มีอยู่ทุกตัวคนของ

ผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นมนุษย์¹ นั่นเองในการเรียนเศรษฐศาสตร์ก็เช่นกัน เมื่อเราจัดผู้เรียนให้อยู่ในสิ่งแวดล้อม ที่จะทำให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ ในการคิดหาเหตุผล รู้จักวิเคราะห์ปัญหาและรู้จักใช้วิธีการแก้ปัญหา (Methods of Intelligence) เป็นอันมาก ก็ย่อมเป็นธรรมดาที่ผู้เรียนจะเจริญงอกงามในการหาเหตุผล ในการวิเคราะห์ปัญหา และในการใช้วิธีการแก้ปัญหา อย่างมีประสิทธิภาพ มากกว่าผู้ที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมอย่างอื่น

2. ช่วยส่งเสริม ความมีประสิทธิภาพ ทางเศรษฐกิจ (To Promote economic efficiency) หากเป็นบุคคลในสวนครัวเรือน ความรู้ทางเศรษฐศาสตร์จะช่วยให้รู้จักจัดสรรรายได้และทรัพย์สินที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด เมื่อเกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจหรือเกิดการว่างงาน ก็รู้จักหลีกเลี่ยงเพื่อให้อุทกกระทบกระเทือนน้อยที่สุด หากอยู่ในส่วนของธุรกิจเป็นผู้ประกอบการ เป็นนักธุรกิจหรือนักลงทุน ความรู้เกี่ยวกับการทำงานของระบบเศรษฐกิจ จะช่วยให้สามารถกำหนดนโยบาย กำหนดยุทธวิธี (Strategies) และยุทธการ (Tactics) ต่าง ๆ ได้ถูกต้อง อันจะทำให้สามารถอยู่รอดได้ท่ามกลางการแข่งขันกันอย่างรุนแรง ในภาวะเศรษฐกิจที่ไม่แน่นอน

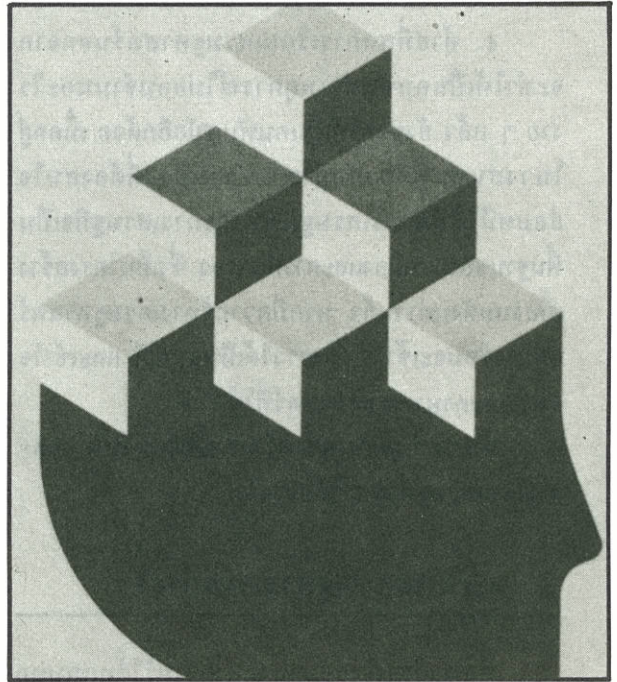
3. ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ นอกจากจะอธิบายพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของผู้คนแล้ว ยังช่วยให้เราสามารถพยากรณ์พฤติกรรมเหล่านั้นในอนาคตอีกด้วย ซึ่งจะช่วยให้เราเฝ้าทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เพราะนับตั้งแต่การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน และกลไกราคาได้เข้าบงการการผลิตเป็นต้นมา การเปลี่ยนแปลงเกือบทุกอย่างเกิดขึ้นและผันแปรไปอย่างรวดเร็วเสมอ เราเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ถูกกระแสนการเปลี่ยนแปลงพัดพาไป ถ้าไม่ทราบที่เราอยู่ตรงส่วนไหนของความสัมพันธ์ในการผลิตและไหลตัวไม่ทันต่อเหตุการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทั้งไม่สามารถจะควบคุมเหตุการณ์เหล่านั้นได้แล้ว วิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นนั่นเอง จะพาตัวเราไปสู่ความหายนะในที่สุด การเรียนเศรษฐศาสตร์และได้คุ้นเคยกับวิธีการต่าง ๆ ที่ใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาและการพยากรณ์จะช่วยให้เราสามารถควบคุมเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น

(1) Descartes, Rene (1937) หน้า 1

ได้บ้างอย่างน้อยก็ผ่อนหนักเป็นเบา

นอกจากนั้นถ้าเรามีความเข้าใจวิชาเศรษฐศาสตร์ชนิดใช้งานได้ดังกล่าวแล้ว ยังจะช่วยให้เราเข้าใจชีวิตเศรษฐกิจของเราเองมากขึ้นอีกด้วย เพราะตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาถ้าอายุของคนเราโดยเฉลี่ยไม่เกิน 80 ปี เราจะพบว่าบางคนได้ผ่านชีวิตมาแล้ว 1 ใน 4 แต่บางคนได้ผ่านชีวิตมาแล้วถึง 1 ใน 2 เรียกว่าถึงวัยกลางคนแล้ว และหลายคนชีวิตได้ล่วงมาแล้วถึง 3 ใน 4 ส่วน แต่ถ้าจะพิจารณาชีวิตของผู้คนและของเราเองที่ผ่านมามีส่วนมากจะยุ่งอยู่กับปัญหาในการครองชีพ ความคิดของคนเราจะติดอยู่กับปัญหาที่ว่าหาเงินมาได้อย่างไรกับเงินที่ต้องการใช้ไปเพื่อดำรงชีวิต เศรษฐศาสตร์ก็เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวกับเงินที่หามาได้กับเงินที่จะใช้ในการดำรงชีวิต ดังนั้นถ้าเข้าใจเศรษฐศาสตร์ก็เท่ากับเข้าใจกระบวนการในการดำรงชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพของเราเอง

ใช่แต่เท่านั้นถ้าหากพิจารณาหัวข้อข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ทุกวันนี้ นอกจากข่าวอาชญากรรม และข่าวต่างประเทศแล้ว ข่าวส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องการตัดสินใจของรัฐบาลซึ่งเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของเราทั้งสิ้น เช่น ข่าวการลดค่าเงินตรา ข่าวการลดอัตราดอกเบี้ย ข่าวการทำสัญญาว่าจ้าง เช่า และการให้สัมปทาน ข่าวการร่วมมือระหว่างรัฐกับเอกชน ข่าวการส่งเสริมการลงทุนและการส่งออก ข่าวการก่อหนี้ของรัฐบาล ข่าวการยกเลิก ข้อตกลงการส่งออกมันสำปะหลัง ข่าวการตั้งที่ปรึกษาฝ่ายเศรษฐกิจเบะการเมือง ข่าวการขึ้นภาษีอากร ตลอดจนข่าวการแถลงนโยบายของรัฐบาลในสภาทั้งหมดนี้ล้วนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตเศรษฐกิจของประชาชนทั้งสิ้น หากประชาชนไม่สนใจหรือไม่พยายามทำความเข้าใจเกี่ยวกับการตัดสินใจของรัฐบาล รวมทั้งไม่มีจุดยืนที่ฉลาด และไม่ประกาศจุดยืนให้ปรากฏก็เท่ากับว่าได้ยอมมอบชีวิต ยอมยกอำนาจของเราให้แก่ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจซึ่งถ้าเขาเข้าใจดีเข้าใจมากกว่าก็ดีไป แต่ถ้าผู้มีอำนาจเหล่านั้นไม่เข้าใจแต่ทำประหนึ่งว่าเข้าใจหรือคิดว่าตัวเองเข้าใจมากกว่าคนอื่น ในขณะที่เดียวกันก็ได้ทำการตัดสินใจต่าง ๆ แทนประชาชน โดยอ้างว่าเป็นการตัดสินใจของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชน แต่ที่แท้ทำได้ทำไปเพื่อผลประโยชน์ของ

ประชาชนไม่ ประชาชนเป็นเพียงหนังสืออ้างอิงที่ใช้บังหน้าหาผลประโยชน์ให้แก่ตัวเองเท่านั้น ดังนั้นเมื่อใดที่ผู้แทนปวงชนประเภทนี้หมดอำนาจลงเมื่อนั้นตอจึงมักจะผุดเสมอ เช่น บางคนยกยอกเงินช่วยเหลือต่างประเทศ บางคนทำสัญญาเสียเปรียบในเกือบจะทุกกรณีโดยร่วมมือกับพ่อค้า บางคนทำตัวเป็นนายหน้า หรือเซลแมนให้แก่บริษัทลงทุนข้ามชาติ เพื่อให้เข้ามาดักดวงผลประโยชน์ในบ้านเมืองของตนเองเพื่อหวังเปอร์เซ็นต์ค่านายหน้าส่วนหนึ่ง ดังนั้นแทนที่จะพัฒนาประเทศให้ร่ำรวยขึ้นเพื่อประชาชนจะได้อยู่ดีกินดี กลับมีแต่จะทำให้ประเทศยากจนลง ดังเราจะพบได้ในประเทศด้อยพัฒนาว่ายิ่งพัฒนาเท่าไร ประชาชนส่วนน้อยก็ยิ่งร่ำรวยขึ้น แต่ประชาชนส่วนใหญ่กลับยากจนลง ช่องว่างระหว่างรายได้จึงนับวันแต่จะห่างจากกันมากขึ้น

การมีความรู้เศรษฐศาสตร์ที่ใช้งานได้จะช่วยให้เราเข้าใจเหตุการณ์และรู้เท่าทันการตัดสินใจของผู้มีอำนาจเป็นอย่างดี และถ้าเราพร้อมใจกันประกาศจุดยืนของเราให้ปรากฏด้วยแล้ว เช่น ในการเลือกตั้ง ในการอภิปรายปัญหา และการวิพากษ์วิจารณ์ทางสื่อสารมวลชน ก็ยิ่งจะเป็นการดี เพราะจะเป็นอีกทางหนึ่งที่จะช่วยกันควบคุมการบริหารงานของรัฐเพื่อเปลี่ยนทิศทางการตัดสินใจ ให้เป็นผลดีแก่ส่วนรวมในที่สุด

4. ท้ายที่สุดการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์นอกจากจะทำให้เป็นคนทันต่อเหตุการณ์ไม่ยอมจำนนอะไรง่าย ๆ แล้ว ยังช่วยให้เป็นคนทันสมัยอีกด้วย เมื่ออยู่ในวงสนทนาเกี่ยวกับการบ้านการเมืองที่ต้องสนใจ ย่อมหนีไม่พ้นการเศรษฐกิจเพราะการเศรษฐกิจเป็นพื้นฐานของการเมืองและการปกครอง ซึ่งเป็นโครงสร้างเบื้องต้นดังกล่าวแล้ว หากมีความรู้ทางเศรษฐศาสตร์ อยู่บ้างย่อมจะเข้าใจเรื่องราวได้เป็นอย่างดี และเข้าใจ ศัพท์และภาษาเศรษฐศาสตร์ที่ใช้ด้วย

ถ้ากระนั้นจะหาความรู้เหล่านั้นได้ที่ไหน และ จะเรียนเศรษฐศาสตร์ได้อย่างไร

2. จะเรียนเศรษฐศาสตร์อย่างไร

คนเราถ้าตั้งใจยอมแสวงหาความรู้ได้ทุกหนทุกแห่ง แต่จะศึกษาหาความรู้ได้อย่างไรจึงจะได้ผลในเวลาอันสั้นและรวดเร็วคงจะสอนกันไม่ได้ แต่จากประสบการณ์ที่ผ่านมากงพอจะแนะแนวทางกันได้บ้างนั่นคือการเรียนเศรษฐศาสตร์ถ้าจะให้ได้ผลแรกทีเดียว จะต้องสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นเสียก่อน ยังมีศรัทธาแรงกล้าเพียงใด ความสำเร็จก็ย่อมจะมีมากเพียงนั้น โดยเฉพาะนักศึกษาที่รู้สึกว่าคุณบังคับให้เรียนและไม่ชอบเรียน จะต้องเปลี่ยนทัศนคติเสียใหม่ มองหาแง่มุมที่จะทำให้ชอบวิชาเศรษฐศาสตร์ให้ได้ ความที่ทราบว่ายากแล้วจะได้ประโยชน์อะไรบ้างก็เป็นการสร้างศรัทธาอย่างหนึ่ง

เมื่อสร้างศรัทธาได้แล้ว จะต้องหมั่นศึกษาหาความรู้ด้วย โดยอ่านทุกอย่างที่ขวางหน้า อ่านจนเป็นนิสัย อ่านให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ คำแนะนำไม่มีอะไรอื่นนอกจากอ่าน อ่าน อ่าน และจงอ่านอย่างไม่หยุดยั้ง นอกจากนั้นมีสัมมนาหรืออภิปรายที่ไหน ก็ควรจะไปฟังหรือติดตามข่าวอยู่เสมอ ประโยชน์ของการอ่านก็ดี การฟังและการเข้าร่วมอภิปรายก็ดีทั้งหมดนี้เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้ว แต่สำคัญจะต้องเอาใจใส่ติดตามอย่างสม่ำเสมอมิได้ขาดเท่านั้นและเหนืออื่นใดก็คือจะต้องใช้ปัญญา

จากประสบการณ์ที่ผ่านมา เราพบว่าในการเรียนเศรษฐศาสตร์ผู้เรียนไม่ใช่ว่าจะคนที่คอยรองรับปัญญา

ที่ผู้สอนหรือผู้อภิปรายจะเทให้ สิ่งดีงาม คุณธรรม ความรู้และปัญญาจะเกิดในตัวผู้เรียนเอง โดยการใช้ความคิดพิจารณาไตร่ตรองเรื่องที่ครุ่นคิด หนังสือหรือบทความที่อ่าน ตลอดจนหัวข้อที่นำมาสู่การอภิปรายทั้งในห้องและนอกห้องเรียน นอกจากนั้น เรายังทราบว่าการศึกษาไม่ใช่กระบวนการที่ทำให้ความคิดของผู้เรียนหยุดนิ่ง แต่ตรงกันข้ามกลับทำให้เคลื่อนไหวอยู่เสมอ บทเรียนที่เรียนโดยท่องจำ คือ บทเรียนที่เรียนเพื่อจะลืมมากกว่า ถ้าจะไม่ให้ลืมต้องเรียนด้วยความเข้าใจก็แหละ ถ้าจะเรียนให้เข้าใจก็ต้องใช้ความคิดหรือปัญญา กล่าวคือ เมื่ออ่านบทความก็ต้องคิด เมื่อฟังครูพูดก็ต้องคิด ฟังการอภิปรายก็ต้องคิด คิดตาม คิดต่อได้และใช้จินตนาการบ้างในบางครั้ง แต่บ่อยครั้งต้องคิดผนวกเข้ากับปัญหาหรือตัวอย่างในชีวิตประจำวัน โดยหาทางยกตัวอย่างประกอบให้ได้เรื่อยไป

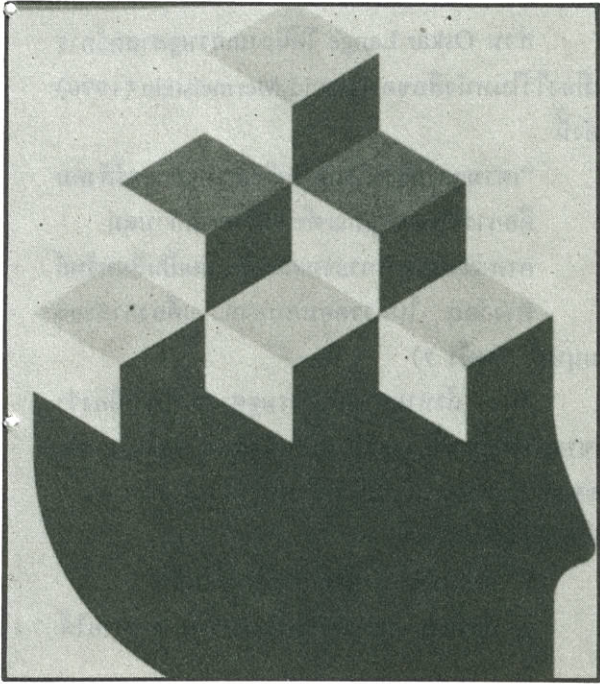
3. เศรษฐศาสตร์คืออะไร

เมื่อเริ่มเรียนวิชาใดก็ตาม เป็นธรรมดาอยู่เองที่จะต้องทราบว่า วิชานั้นเกี่ยวเนื่องด้วยอะไร มีเนื้อหาสาระและธรรมชาติของวิชาเป็นอย่างไร การสรุปลงเป็นความรู้ที่ดี เป็นกฎเกณฑ์ที่ดี เป็นทฤษฎีที่ดี ทั้งหมดนี้ได้มาโดยวิธีการอันเป็นวิทยาศาสตร์หรือไม่ การเรียนเศรษฐศาสตร์ก็เช่นเดียวกัน

อันวิชาความรู้หรือศาสตร์สาขาใดก็ตาม เมื่อกล่าวให้ถึงที่สุดแล้วก็คือ ความรู้ที่เกี่ยวกับโลกของความจริง โดยสรุปลงเป็นกฎเกณฑ์หรือตั้งขึ้นเป็นทฤษฎีของศาสตร์หรือสาขาวิชานั้น ๆ

คำนิยามของวิชาเศรษฐศาสตร์ จะสะท้อนให้เห็นความจริงในข้อนี้

อันวิชาเศรษฐศาสตร์หรือ Economics ในปัจจุบันนี้ แต่ก่อนหาได้เรียกว่าเศรษฐศาสตร์ (Economics) ไม่ แต่ใช้ชื่อว่าเศรษฐศาสตร์การเมือง (Political Economy) ทั้งนี้ตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 ประมาณสมัยของ Adam Smith เป็นต้นมา เพิ่งจะเปลี่ยนมาใช้คำว่าเศรษฐศาสตร์ ตอนปลายศตวรรษที่ 19 นั่นเอง ขอให้ดูรายชื่อของหนังสือที่เขียนขึ้นในสมัยเศรษฐศาสตร์การ

เมืองดังต่อไปนี้

1. Steuart, Sir James : *An Inquiry into the Principles of Political Economy*, London, 1767 ผู้เขียนเป็นนักพหุวิชาหรือผู้สนับสนุนลัทธิพหุวิชาคนหนึ่ง เป็นนักวิเคราะห์อย่างมีระบบและกว้างขวาง โดยเน้นให้เห็นถึงความรับผิดชอบของรัฐในการออกกฎข้อบังคับควบคุม และกำหนดทิศทางในการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์แห่งรัฐเป็นสำคัญ อันที่จริง Steuart ได้พิมพ์หนังสือของเขาขึ้นก่อนของ Adam Smith ถึง 9 ปี แต่ Steuart ก็หาได้มีชื่อเสียงในอังกฤษไม่ กลับไปมีชื่อบนผืนแผ่นดินใหญ่ คือ ประเทศเยอรมันทั้งนี้เห็นจะเป็นเพราะความเป็นนักพหุวิชาของเขา ซึ่งลัทธิพหุวิชาตอนนั้นใกล้เคียงกาลอวสาน ในขณะที่ Adam Smith เป็นฝ่ายช่วยให้ลัทธิพหุวิชาถึงจุดจบเร็วขึ้น

2. Smith, Adam : *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*, London, 1776. อันเป็นที่รู้จักกันดีในนามของ *The Wealth of Nations* ถึงชื่อจะไม่เหมือนเขาอื่น คือไม่มีคำว่า Political Economy แต่เนื้อหาสาระล้วนเป็นเรื่องของเศรษฐศาสตร์การเมืองโดยแท้ ผู้แต่งต้องการแสวงหาสาเหตุของความมั่งคั่งของประเทศ อันเป็น

เรื่องของสังคมหรือของรัฐ โดยได้ให้คำตอบไว้พร้อมมูลว่าในการประกอบกิจการทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะนำมาซึ่งความมั่งคั่งแห่งรัฐนั้น เอกชนควรมิบทบาทอย่างไร และรัฐควรมิบทบาทอย่างไร

3. Ricardo, David : *The Principles of Political Economy and Taxation*, London 1821 เล่มนี้ชื่อบอกไว้ชัดเลยที่เดียวว่า เป็นหลักเศรษฐศาสตร์การเมือง Ricardo เป็นนักวิเคราะห์ที่สำคัญมากคนหนึ่ง เป็นผู้ได้พัฒนาทฤษฎีมูลค่าที่ Smith ได้เริ่มไว้ออกไปอีกระดับหนึ่งและเป็นเชื้อให้ Karl Marx ได้นำไปวิเคราะห์เกี่ยวกับทฤษฎีมูลค่าซึ่งมีแรงงานเป็นตัวกำหนด (The Labour Theory of Value) การวิเคราะห์เรื่องมูลค่าส่วนเกินและอัตราค่าเช่าเปรียบ (Surplus Value และ Rate of Exploitation) ในระบบการผลิตแบบทุนนิยมสมัยนั้น

4. Malthus, Thomas Robert : *The Principles of Political Economy with a View to their Practical Applications*, London 1820. ในขณะที่ Smith แสวงหาสาเหตุแห่งความมั่งคั่ง Malthus กลับแสวงหาสาเหตุของความยากจน ทฤษฎีประชากรของเขาได้ทำให้เขามีนามอุโฆษมาจนถึงทุกวันนี้ เนื่องจากที่ดินมีจำกัด การมีประชากรเพิ่มขึ้นอย่างไม่หยุดยั้งจะทำให้ความเป็นอยู่ของคนส่วนใหญ่ไม่สูงไปกว่าระดับที่พออยู่พอกินได้ (Subsistence Level) ทฤษฎีประชากรของ Malthus ยังเป็นที่สนใจและได้รับการวิพากษ์วิจารณ์เป็นอันมากในประเทศด้อยพัฒนา

5. Mill, John Stuart : *The Principles of Political Economy*, London, 1848. เล่มนี้ก็หลักเศรษฐศาสตร์การเมืองอีกเหมือนกันเพราะชื่อบอกไว้ชัดเจน

6. Javons, William Stanley : *The Theory of Political Economy*, London, 1871 Javons นับเป็นคนสุดท้ายในรุ่นนี้ที่ใช้ชื่อหนังสือของตนว่า เศรษฐศาสตร์การเมือง เพราะได้เข้าสู่ยุคสมัยแห่งเศรษฐศาสตร์สำนักนีโอคลาสสิกของอังกฤษแล้ว

7. Marshall, Alfred : *The Principles of Economics*, London, 1850. จะสังเกตเห็นว่า Mar-

shall เริ่มหันมาใช้คำว่าเศรษฐศาสตร์ โดยตัดคำว่า Political ออกไป ถึงแม้ว่าตำแหน่งของ Marshall ในมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1885 ยังคงเป็นตำแหน่งอาจารย์เศรษฐศาสตร์การเมืองอยู่ก็ตาม อนึ่ง เศรษฐศาสตร์ซึ่ง Smith ได้วางรากฐานไว้อย่างเป็นกิจลักษณะและต่อมา Ricardo, Malthus, และ Mill ได้ช่วยกันพัฒนาต่อไปนั้น อาจเรียกว่าเป็นเศรษฐศาสตร์คลาสสิก แต่เศรษฐศาสตร์ในสมัยของ Javons และ Marshall ในอังกฤษ H.H. Gossen และ Leon Walras บนผืนแผ่นดินใหญ่อาจเรียกว่า เศรษฐศาสตร์นิโคลาสสิก คำที่ได้เริ่มนำเอาวิธีวิเคราะห์ส่วนเพิ่ม (Marginal Analysis) และคณิตศาสตร์เข้ามาใช้กับวิชาเศรษฐศาสตร์มากขึ้น

จากตัวอย่างดังกล่าว พอสรุปได้ว่าหนังสือที่เขียนขึ้นประมาณกลางศตวรรษที่ 18 นั้น ถึงชื่อจะแตกต่างกันไปบ้าง กล่าวคือ เริ่มต้นด้วยหลักบ้าง ทฤษฎีบ้าง หรือมีชื่อเป็นอย่างอื่น แต่เนื้อหาสาระล้วนเป็นเรื่องเศรษฐศาสตร์การเมืองแทบทั้งสิ้น บทบาทของผู้บริโภคและผู้ผลิตส่วนหนึ่งกับบทบาทของรัฐอีกส่วนหนึ่ง หาได้มีเส้นแบ่งแยกออกจากกันโดยเด็ดขาดไม่ ทั้งหมดเป็นส่วนหนึ่งของระบบใหญ่ระบบหนึ่ง และตกมาถึงปลายศตวรรษที่ 19 ถึงในสมัยของ Marshall จึงเริ่มตัดคำว่า การเมืองออก (Political) หันมาใช้แต่คำว่า เศรษฐศาสตร์ (Economics) อย่างเดียว ดังชื่อหนังสือของ Marshall เป็นต้น อนึ่งเวลาให้คำจำกัดความ Marshall ยังคงใช้คำควบคู่กันไปทั้งสองคำในที่บางแห่งและตัดเหลือแต่คำเดียว ในที่บางแห่งดังเราจะได้พบเมื่อพูดถึงการให้คำนิยามต่อไป

3.1 คำนิยามเศรษฐศาสตร์การเมือง

คำว่าเศรษฐศาสตร์การเมืองนั้น Sir Dennis Robertson (1966 หน้า 14) กล่าวว่า หากแปลตามตัวอักษรแล้วก็หมายความว่า State Housekeeping คือ ศิลปะของการบริหารรัฐ ส่วนการบริหารจะเป็นศิลปะเพียงใดนั้นคงไม่พ้นทำอย่างไรจึงจะให้ประชาชนกินดีอยู่ดีถ้วนหน้ากัน อันเป็นหน้าที่ของรัฐบาลหรือผู้ปกครองรัฐที่จะคอยดูแลทุกข์สุขของราษฎร

ส่วน Oskar Lange ได้นิยามเศรษฐศาสตร์การเมืองไว้ในหนังสือของ David Mermelstein (1970) ดังนี้

“เศรษฐศาสตร์การเมืองหรือเศรษฐศาสตร์สังคม คือการศึกษากฎเกณฑ์ของสังคมที่ควบคุมการผลิตและการกระจายผลผลิต อันเป็นสินทรัพย์ทางวัตถุ ในการตอบสนองความต้องการของมนุษย์” (หน้า 7)

อนึ่ง ถ้าหากถามนักเศรษฐศาสตร์การเมืองว่า เขาสนใจศึกษาเรื่องอะไร จากหนังสือที่แต่งขึ้นในสมัยของเศรษฐศาสตร์การเมือง จะพบว่าส่วนใหญ่เขาสนใจเรื่องดังต่อไปนี้ คือ

1. การผลิตรวมทั้งมูลค่าของผลผลิต
2. การกระจายผลผลิตหรือการกระจายรายได้
3. การแลกเปลี่ยน และ
4. การบริโภคทรัพย์สิน

อันคำว่า ทรัพย์สิน หรือ Wealth นั้นส่วนใหญ่หมายถึง ทรัพย์สินอันเป็นวัตถุ มนุษย์ใช้สินทรัพย์เหล่านี้สนองความต้องการ เช่น อาหาร ยารักษาโรค เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม รถยนต์และน้ำมันเชื้อเพลิง เป็นต้น เราเรียกสินทรัพย์เหล่านี้ว่าสินค้า แต่ถ้าใช้คนเรียกว่า บริการ เช่น บริการของพนักงานขนของ บริการพนักงานธนาคาร บริการพนักงานโรงแรม เหล่านี้เป็นต้น นอกจากนั้นนักเศรษฐศาสตร์การเมืองยังสนใจเรื่องการขายตัวทางเศรษฐกิจในระยะยาวอีกด้วย โดยเปรียบเทียบการเจริญเติบโตของประชากรว่า จะมีผลต่อสวัสดิการและความเป็นอยู่ของประชาชนในสังคมอย่างไร ผู้สนใจในเรื่องนี้ที่โดดเด่นมากที่สุดคือ Malthus การเปรียบเทียบการเจริญเติบโตของประชากรกับการผลิตอาหารยังเป็นที่วิจารณ์กันอยู่ทุกวันนี้

อย่างไรก็ดี ในที่สุดก็ปรากฏว่าได้เลิกใช้คำว่า เศรษฐศาสตร์การเมือง คือ Political Economy แล้วหันมาใช้คำว่า เศรษฐศาสตร์ (Economics) แทน

การตัดคำว่า การเมือง (Political) ออก นอกจากจะแสดงว่านักเศรษฐศาสตร์ได้เอาใจออกหากจากโครงสร้างเมืองบนแล้ว ยังพุ่งความสนใจไปที่การศึกษาพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของเอกตบุคลิกมากขึ้นอีกด้วย

ใช่แต่เท่านั้น การเดิม ics เข้าข้างท้าย โดยเปลี่ยน Economy มาเป็น Economics นี้ ยังปกป้องถึงนัยสำคัญของวิชาเศรษฐศาสตร์ว่า มีความเป็นวิทยาศาสตร์ เช่นเดียวกับวิชาที่ลงท้ายด้วย ics ทั้งหมด เช่น Physics, Mechanics, Dynamics และ Mathematics เป็นต้น

3.2 คำนิยามเศรษฐศาสตร์

K.E. Boulding (1966 หน้า 3) ได้เล่าไว้ว่าเมื่อมีผู้ขอให้ Jacob Viner ให้จำกัดความวิชาเศรษฐศาสตร์นั้น Viner ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า “เศรษฐศาสตร์คือ สิ่งที่นักเศรษฐศาสตร์ทำ” คำจำกัดความของ Viner ครอบคลุมทุกอย่างในชีวิตของคนจริง ๆ Edwin Cannan⁽²⁾ นักเศรษฐศาสตร์รุ่นเดียวกับ Marshall ครั้งหนึ่งได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับขอบข่ายวิชาเศรษฐศาสตร์อันหาพรมแดนมิได้นี้ว่า

“เราต้องเผชิญความจริงอย่างกล้าหาญว่า ความพอใจทางเศรษฐกิจและมีโชเศรษฐกิจนั้นไม่มีเส้นกันแดนที่แน่นอน ดังนั้น วิชาเศรษฐศาสตร์จึงไม่สามารถแบ่งขอบเขตได้ดังเส้นกันพรมแดนแห่งรัฐหรือรั้วกันที่ดินอันเป็นอสังหาริมทรัพย์ เราอาจเริ่มต้นข้างหนึ่ง” เขากล่าวต่อไป “ซึ่งเป็นเรื่องของเศรษฐกิจ แต่อาจไปลงเอยอีกข้างหนึ่งซึ่งมิใช่เรื่องทางเศรษฐกิจก็ได้”

นอกจากนั้น Cannan ยังได้กล่าวถึงคำจำกัดความว่า “เศรษฐศาสตร์ เป็นวิชาที่ศึกษาถึงสิ่งเกี่ยวกับสวัสดิภาพทางวัตถุของมนุษย์”⁽³⁾

และเมื่อพูดถึงสวัสดิภาพ AC Pigou (1950 หน้า 11) เป็นผู้หนึ่งที่กล่าวว่า เศรษฐศาสตร์ เป็นวิชาที่ศึกษาถึงสวัสดิภาพของมนุษย์โดยจำแนกว่าสวัสดิภาพนั้นมีทั้งสวัสดิภาพทางเศรษฐกิจและมีโชเศรษฐกิจ สวัสดิภาพทางเศรษฐกิจนั้นสามารถวัดได้ไม่ทางตรงก็ทางอ้อมด้วยเงินตรา นอกจากนั้นยังมีข้อสมมติฐานอีกว่า อะไรที่ส่งเสริมสวัสดิภาพทางเศรษฐกิจของบุคคลย่อมถือว่าเป็นการส่งเสริมสวัสดิภาพของสังคมด้วย แม้ว่าดีกรีอาจแตกต่างกันก็ตาม

Marshall⁽⁴⁾ นักเศรษฐศาสตร์อีกผู้หนึ่งได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า “เศรษฐศาสตร์การเมืองหรือเศรษฐศาสตร์ หมายถึง การศึกษาธุรกิจในการดำรงชีวิตตาม

ธรรมดาของมนุษย์” โดยให้บรรดาอธิบายต่อไปว่า “เป็นการพิจารณาถึงการกระทำบางส่วนของบุคคลและสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องใกล้ชิดมากที่สุดกับการบรรลุถึงการกินดีอยู่ดีและเกี่ยวกับการใช้วัตถุปัจจัยอันจะขาดเสียไม่ได้”

คำจำกัดความนี้จะเห็นว่าคล้ายกับของ Viner ในแง่ที่ชี้ให้เห็นว่า เศรษฐศาสตร์นั้นมีโชอะไรอื่น คือ การศึกษาถึงวิธีการดำรงชีวิตของมนุษย์นั่นเอง แต่ Marshall ได้ชี้เฉพาะลงไปมากกว่า Viner ในข้อที่ชี้ให้เห็นประเด็นเด่นชัดว่าเป็นการศึกษาถึงพฤติกรรมของบุคคลและสังคมเกี่ยวกับการใช้วัตถุปัจจัยตอบสนองความต้องการ เพื่อการกินดีอยู่ดีหรือเพื่อสวัสดิภาพของผู้คน

คำจำกัดความของนักเศรษฐศาสตร์อีกท่านหนึ่งที่จะขาดเสียมิได้ คือ คำจำกัดความของ Lionel Robbins (1932 หน้า 16) ที่กล่าวว่า

“เศรษฐศาสตร์ คือ ศาสตร์ที่ศึกษาถึงพฤติกรรมของมนุษย์ที่สัมพันธ์กัน ระหว่างจุดหมายปลายทางกับทรัพยากร อันหาได้ยากและมีการเลือกใช้ได้หลายทาง” Robbins ได้ชี้แจงต่อไปว่าจุดหมายปลายทางของมนุษย์นั้นมีน่านการแต่เวลาและทรัพยากรซึ่งจะทำให้บรรลุจุดหมายนั้นมีจำกัด และมีทางเลือกใช้ได้หลายทาง จะเห็นได้ว่าคำจำกัดความของ Robbins ระบุประเด็นชัดเจนยิ่งขึ้นไปอีก

เมื่อหยุดพิจารณาความหมายของวิชาเศรษฐศาสตร์เพียงนี้ก็พอจะเห็นได้ว่า เศรษฐศาสตร์ในทัศนะของนักเศรษฐศาสตร์อังกฤษที่ผ่านมามีแนวโน้มข้างลัทธิเอกตบุคคล (Individualism) มากยิ่งขึ้น คือเป็นศาสตร์ที่ศึกษาพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของบุคคลในสองประเด็นใหญ่ คือ ความต้องการของมนุษย์ที่ไม่จำกัด แต่ทรัพยากรที่จะสนองความต้องการมีจำกัด และมีทางเลือกใช้ได้หลายทาง

ในประเด็นแรกเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์ ซึ่งมีไม่จำกัดนั้น เป็นความเห็นที่ตรงกันกับของนัก

(2) อ้างถึงใน AC. Pigou (1950) หน้า 11

(3) อ้างถึงใน Sir Dennis Robertson (1966) หน้า 15

(4) อ้างถึงใน Jay E Greene (1965) หน้า 441 ดู Marshall, A (1950) ด้วย

จิตวิทยา ซึ่งได้ทำการศึกษาและทดลองไว้มาก นอกจากนั้นนักจิตวิทยายังจำแนกความต้องการของมนุษย์ออกตามลำดับขั้นแห่งการจูงใจ (Hierarchy of Motives) อีกด้วย นักจิตวิทยาดังกล่าวมีสองท่านที่น่าสนใจ คือ Maslow (1954) กับ Mc. Gregor (1960) ความคิดในการแบ่งลำดับขั้นความต้องการมีความสำคัญทั้งในแง่ของทฤษฎีและการปฏิบัติโดยเฉพาะ Maslow ได้แบ่งลำดับขั้นของความต้องการไว้ดังต่อไปนี้คือ

ขั้นที่ 1 ความต้องการทางชีวภาพ (Physiological Needs) เป็นความต้องการที่เกิดจากร่างกาย เช่น ต้องการอาหาร ต้องการเครื่องนุ่งห่ม ต้องการได้รับความพอใจทางเพศ เป็นต้น

ขั้นที่ 2 ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) คือความต้องการปลอดภัยจากการกดขี่ข่มเหง หรือปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ ต้องการผูกพันตัวเองกับผู้ที่คุ้นเคยและมีความมั่นคงสูง

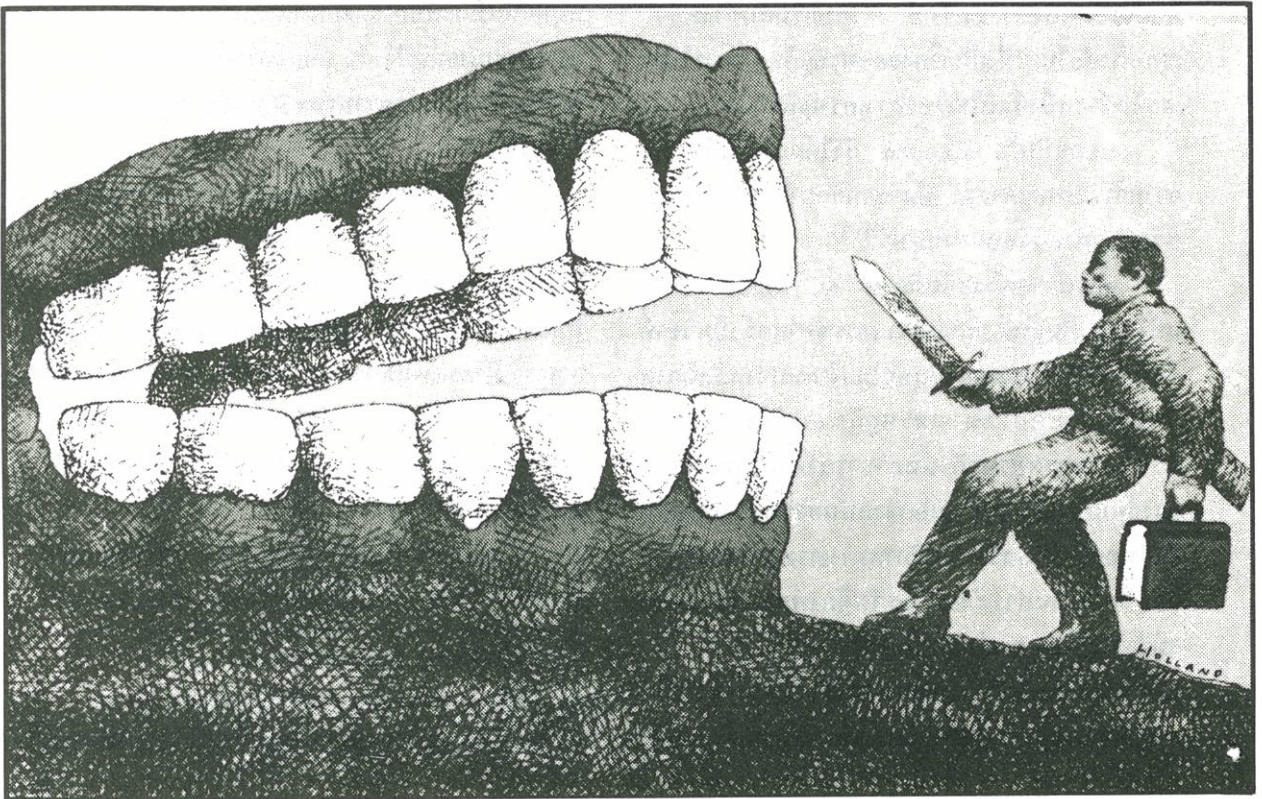
ขั้นที่ 3 ต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ (The Belongingness and Love Needs) ต้องการมีเพื่อนเพื่อแสดงว่ามีคนรัก มีเจ้าของและมีคนยอมรับ

ขั้นที่ 4 ต้องการความเคารพนับถือ (Esteem Needs) นั่นคือต้องการประสบความสำเร็จในชีวิต ต้องการเป็นคนมีความเข้มแข็ง มีความสามารถ มีชื่อเสียง มีฐานะหรือมีเกียรติ ต้องการควบคุมอนาคตของตนเอง ต้องการเป็นมนุษย์มากกว่าจะเป็นสิ่งของ ต้องการคิดริเริ่มและมีความรับผิดชอบ ฯลฯ

ขั้นที่ 5 ต้องการบรรลุขีดความสามารถที่ตนมีอยู่ (Self Actualization) กล่าวคือ ต้องการเป็นทุกอย่างที่เขาสามารถจะเป็นได้ อย่างน้อยก็ต้องการประจักษ์ในความสามารถของตนที่มีอยู่ว่าจะไปได้ไกลสักเพียงไร

ขั้นที่ 6 ต้องการมีความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Needs) นั่นคือ ต้องการทราบและเข้าใจปัญหาต้องการเข้าใจปัญหาหรือหาคำตอบต่าง ๆ และต้องการขบปัญหาให้กลับเหล่านั้น

ขั้นที่ 7 ความต้องการด้านสุนทรียภาพ (Aesthetic Needs) คือ ต้องการชื่นชมความสวยงามงาม ความเป็นระเบียบ ความเป็นระบบของโครงสร้าง ต้องการแสดงออกซึ่งความมีรสนิยม ต้องการชื่นชมความงามของธรรมชาติ ศิลปะและวรรณกรรม เป็นต้น

ตามทฤษฎีแรงจูงใจของ Maslow นอกจากจะสนับสนุน Lionel Robbins ที่ว่าความต้องการมีหลายหลาก ทั้งความต้องการทางกาย (Biological Needs) ซึ่งเป็นความต้องการพื้นฐานของชีวิตและความต้องการทางจิตใจ (Psychological Needs) แล้ว นัยสำคัญของ Maslow ยังมีอีก ว่าถ้าหากความต้องการขั้นต้นไม่ได้รับการตอบสนอง ความต้องการขั้นสูงขึ้นไปก็จะไม่เกิดหรือไม่ก็เกิดน้อยมากจนเทียบกันไม่ได้ นั่นคือ ถ้าตราบโดทของเขายังหิว ตราบนั้นเขาก็จะพยายามหาทางบำบัดความต้องการให้ท้องอิ่มเสียก่อน โดยไม่คำนึงถึงแม้แต่ความปลอดภัยของตัวเอง โดยไม่ต้องพูดถึงความต้องการที่สูงขึ้นไปอีกเช่น ความรัก ความยอมรับนับถือและความต้องการด้านสุนทรียภาพต่าง ๆ เพราะฉะนั้นทำให้เด็กจึงเสี่ยงออกมาขายพวงมาลัย และขายหนังสือพิมพ์ตามบาทวิถี โดยไม่กลัวถูกรถชนตาย ซึ่งเด็กบางคนก็ได้ถูกรถชนตายไปแล้วจริง ๆ ทำให้การสอนให้เด็กชื่นชมกับศิลปะความงาม ความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งเป็นความต้องการอีกระดับหนึ่งจึงไร้ผล ทำให้ประชาธิปไตยในทัศนะของเขายังมีความหมายน้อยกว่าปลาช่อนหนึ่งจริง ๆ ความพิเศษแห่งทฤษฎีแรงจูงใจของ Maslow อยู่ตรงนี้ คือสามารถอธิบายสาเหตุที่อยู่เบื้องหลังพฤติกรรมของมนุษย์ได้หลายประการ

ในประเด็นที่สองเกี่ยวกับทรัพยากรอันเป็นที่มาของสินค้าและบริการ ในการตอบสนองความต้องการของมนุษย์นั้น บางอย่างมนุษย์ได้มาจากธรรมชาติอย่างมากมาย แต่บางอย่างถึงธรรมชาติจะมีให้ก็จริงก็หาเพียงพอกับความต้องการไม่ มนุษย์จึงต้องผลิตขึ้นเองจากทรัพยากรธรรมชาติ อันมีอยู่โดยจำกัดนั่นเอง การประกอบกิจกรรมในรูปต่าง ๆ เพื่อผลิตสินค้าและบริการนั้นเรียกว่า กิจกรรมทางเศรษฐกิจ (Economic Activities) ส่วนทรัพยากรทางเศรษฐกิจ (Economic Resources) นั้นมักเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ปัจจัยการผลิต (Factors of Production)

3.3 ปัจจัยการผลิตมีจำกัด

อันทรัพยากรหรือปัจจัยการผลิตซึ่งมีจำกัดและมี

ทางเลือกใช้ได้หลายทางนั้นมีอะไรบ้าง และมีความจำกัดหรือขาดแคลนอย่างไร พอจำแนกได้ดังต่อไปนี้ คือ

1. แรงงาน แรงงานเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งอันจะขาดเสียมิได้ในการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจทุกชนิด แม้จะใช้เครื่องจักรกลซึ่งประกอบด้วยเทคโนโลยีในระดับสูงเพียงไรก็ยังคงอาศัยช่างเป็นผู้ควบคุมอยู่นั่นเอง จริงอยู่สินค้าบางอย่างธรรมชาติจัดหาไว้ให้แล้วแต่กระนั้นก็ยังต้องอาศัยแรงงานไปเก็บเกี่ยวมาใส่ปากใส่ท้อง หลายท่านอาจบอกว่าแรงงานในประเทศค่อยพัฒนามีเหลือเพื่อไม่จำกัด แต่ถ้าจะพิจารณาให้ถ่องแท้แล้ว แรงงานราคาถูก แรงงานไร้ฝีมืออาจมีอยู่มากจริง แต่ช่างฝีมือบางอย่างก็ยังขาดแคลนอยู่นั่นเอง เช่น ช่างเชื่อมโลหะ ช่างไฟฟ้า นักวิทยาศาสตร์ นักธุรกิจ นักบริหารมืออาชีพ และผู้เชี่ยวชาญการใช้ภาษาคอมพิวเตอร์ เป็นต้น เหล่านี้ประเทศค่อยพัฒนายังขาดแคลน

2. ที่ดิน ความหมายของที่ดินที่ใช้กันทั่วไปในวิชาเศรษฐศาสตร์ มิได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะเนื้อที่ที่ใช้ในการเพาะปลูกหรือทำเกษตรกรรมเท่านั้น แต่ยังหมายถึงทรัพยากรธรรมชาติโดยทั่วไปอีกด้วย เช่น สินแร่ต่าง ๆ และป่าไม้ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยซึ่งมีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 553,101.3 ตารางกิโลเมตรนั้น ส่วนใหญ่ยังเป็นป่าเขาลำเนาไม้นับเป็นห้วยหนองคลองบึง ถัดไปเป็นที่เกษตรกรรมทั้งพืชสวนและพืชไร่จำนวนหนึ่ง และอีกจำนวนหนึ่งเป็นที่อยู่อาศัย เป็นที่ตั้งโรงงานและสำนักงาน องค์กรต่าง ๆ ทั้งหมดนี้มีจำกัดทั้งสิ้น เพราะไม่สามารถขยายเนื้อที่ของประเทศออกไปได้นั้นประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งเนื้อที่จำกัดเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ดังจะเห็นได้จากราคาที่ดินที่สูงขึ้นอยู่ตลอดเวลา ในบางแห่งราคาสูงถึงตารางวาละสองหมื่นบาท เช่นที่ที่เป็นศูนย์การค้าย่านธุรกิจการสัญจรไปมาสะดวกเป็นต้น

3. ทุน เป็นปัจจัยการผลิตอีกประการหนึ่งที่มีความสำคัญมากในการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้แก่โรงงานเครื่องจักรกล และวัตถุดิบต่าง ๆ ความสำคัญของทุนจะเห็นได้ชัด เมื่อเราต้องการจะชุดปอน้ำสักปอนหนึ่ง ถ้าให้ชุดด้วยมือจะต้องกินเวลาสักเท่าไรจึงจะแล้วเสร็จ แต่ถ้าชุดด้วยพลั่วคงจะเสร็จเร็วขึ้น

แน่นอน แต่ถ้าให้ชุดด้วยรถชุดดินซึ่งประกอบด้วยบั้งก็
ยักก็จะเสร็จเร็วขึ้นสักเพียงไหน

สินค้าทุน คือ สินค้า ซึ่งมีได้มีไว้เพื่อบริโภค
แต่มีไว้สำหรับผลิตสินค้าอื่น เช่น พลั่วและรถชุดดิน
เป็นต้น

ทุน อาจแบ่งเป็นทุนประจำ (Fixed Capital)
ได้แก่ โรงงาน เครื่องจักรกล เป็นต้น ทุนดำเนินงาน
หรือทุนหมุนเวียน (Working or Circulating Capital)
ได้แก่ วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต บางครั้งหมายถึงเงินสด
นอกจากนั้นทุนยังหมายถึง **สินค้าคงคลัง (Inventory)**
ซึ่งหมายถึงสินค้าที่ผลิตแล้วเก็บไว้ในคลังสินค้ายัง
ไม่ได้นำออกจำหน่าย ตลอดเวลาที่ยังขายไม่ได้ ทุนที่
ลงไปกับสินค้านั้นจะต้องเสียดอกเบี้ย **สินทรัพย์สภาพ
คล่อง (Liquidity Capital)** นอกจากจะหมายถึงเงินสด
และสินทรัพย์ที่สามารถเปลี่ยนเป็นเงินได้เมื่อต้องการ
เป็นทุนอีกอย่างหนึ่งที่มีความหมายมากในยามเศรษฐกิจ
ตกต่ำหรือไม่น่าจะสบายนัก บริษัทที่จะอยู่หรือรอดหรือ
จะต้องออกจากการแข่งขันไปในยามวิกฤติเช่นนั้น ขึ้น
อยู่กับสินทรัพย์สภาพคล่องเช่นว่านี้ว่ามีเพียงพอหรือไม่
นอกจากนั้นยังมี**ทุนทางสังคม (Social Capital)** ซึ่ง
หมายถึงทุนพื้นฐานอย่างหนึ่งได้แก่ ถนนหนทางโรงเรียน
โรงพยาบาล โทรศัพท์และไฟฟ้าเป็นต้น ไซแต่เท่านั้น
ยังมี**ทุนมนุษย์ (Human Capital)** ซึ่งหมายถึงผู้คนที่
มีคุณภาพทั้งหลายอีกด้วย ทุนชนิดต่าง ๆ เหล่านี้
ล้วนมีจำกัดและเลือกใช้ได้หลายทางทั้งสิ้น ความขาด
แคลนทุนจะเห็นได้จากอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่สูงมาก
ในประเทศด้อยพัฒนาเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศพัฒนา
อัตราดอกเบี้ยเงินกู้จากธนาคารในระบบคร้อยละ 15
หรือร้อยละ 17.5 ต่อปี แต่ถ้ากู้ธนาคารบอจสูงกว่านั้น
หลายเท่า ในขณะที่อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ในต่างประเทศต่ำ
กว่ามาก เพียงร้อยละ 8 ต่อปี หรือน้อยกว่า บางแห่งยัง
เปิดโอกาสให้มีระยะปลอดหนี้อีกด้วย ด้วยเหตุนี้ทั้ง
รัฐบาลและเอกชนจึงนิยมกู้เงินจากกองทุนระหว่าง
ประเทศ (IMF) บ้าง จากรัฐบาลในประเทศพัฒนาบ้าง
และจากสถาบันการเงินเอกชนในต่างประเทศบ้างเพื่อนำ
มาลงทุนหรือพัฒนาประเทศอันเป็นวิธีการที่นิยมกัน
อย่างแพร่หลายในบรรดาประเทศด้อยพัฒนา น่าแปลกใจ

ว่าทำไมเงินทุนจึงพากันไหลไปกองอยู่ในประเทศ
พัฒนามากจริง ๆ มันไหลไปจากไหน จากประเทศด้อย
ทั่วทุกมุมโลก โดยไหลเข้าสู่จุดศูนย์กลางของโลกเสรี
จากการแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียมกัน (Unequal Ex-
change) เป็นเวลานานนับศตวรรษมาแล้วใช่หรือไม่

4. ผู้ประกอบการ โดยทั่วไปปัจจัยทั้งสามอย่าง
ซึ่งได้กล่าวมาแล้วนั้น คือปัจจัยการผลิตอันเป็นที่เข้าใจ
กันโดยมาก ต่อมาปรากฏว่า ได้เพิ่ม ผู้ประกอบการ
อีกปัจจัยหนึ่งเป็นปัจจัยที่ 4 โดยอ้างว่า ปัจจัยทั้งสาม
นั้นโดยตัวของมันเองไม่สามารถทำให้เกิดสินค้าหรือ
บริการขึ้นมาได้ ยังต้องการหน่วยผลิตซึ่งมีผู้ประกอบ
การ เป็นผู้จัดสรรปัจจัยการผลิตอันหาได้ยากให้เข้ากับ
เทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้เกิดสินค้าใหม่ ๆ ออกสู่
ตลาดเพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ต่อไปในอดีต
ผู้ประกอบการเป็นทั้งเจ้าของหน่วยผลิตและเป็นทั้ง
ผู้บริหารหน่วยผลิตในขณะเดียวกัน ผู้ประกอบการ
ดังกล่าวยังคงมีอยู่บ้างในหน่วยผลิตขนาดย่อม แต่
สำหรับหน่วยผลิตสมัยใหม่ขนาดใหญ่ ผู้ประกอบการ
ในฐานะเป็นเจ้าของกิจการนั้นมีบทบาทน้อยลงไปกลาย
เป็นผู้ถือหุ้นส่วนหนึ่งในหน่วยผลิตนั้น แต่การบริหาร
งานกลายเป็นหน้าที่ของนักวิชาการและผู้บริหารมือ
อาชีพ ซึ่งมีเงินเดือน อาจจะมีหุ้นหรือไม่มีหุ้นอยู่ใน
หน่วยผลิตสมัยใหม่นั้นก็ได้ แต่ที่สำคัญก็คือผู้ประกอบ
การหรือผู้บริหารมืออาชีพเหล่านี้หายากและขาดแคลน
เช่นเดียวกับปัจจัยการผลิตอื่น ๆ ดังจะเห็นได้ว่าเงินเดือน
ของบุคคลเหล่านี้สูงจนแทบไม่น่าเชื่อ เช่น มีประธาน
บริษัทแห่งหนึ่งได้เงินเดือนคิดเป็นตัวเลขถึงหกหลัก
ด้วยกันและนั่นก็คือ เครื่องหมายของความขาดแคลน
ผู้บริหารมืออาชีพอย่างหนึ่ง

กล่าวโดยสรุป จากคำนิยามของนักเศรษฐศาสตร์
ทั้งหลาย โดยเฉพาะ คำนิยามของ Robbins ประกอบ
กับทฤษฎีจิตใจของ A.H. Maslow ได้ชี้ให้เห็นธรรมชาติ
ของมนุษย์ว่า มีความต้องการหลากหลาย ทั้งความต้อง
การทางกาย (Biological Needs) และความต้องการ
ทางจิตใจ (Psychological Needs) โดยมีลำดับขั้นแห่ง
ความสำคัญในตัวของมันเอง ส่วนทรัพยากรที่จะใช้
สนองความต้องการเบื้องต้นของมนุษย์นี้จำกัดและ

หาได้ยาก ทั้งยังสามารถนำไปใช้ได้หลายทางเพราะฉะนั้นจึงต้องเลือกใช้ให้ดี

อนึ่ง คำจำกัดความของ Marshall กิติ ของ Robbins กิติ ยังมีคำนิยามที่ดีที่สุด เพราะมองในแง่ของลัทธิปัจเจกบุคคล (Individualism) มากเกินไป

เศรษฐศาสตร์มิใช่วิชาที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรทรัพยากรที่หามาได้ยากของบุคคลแต่อย่างเดียว ทว่ายังเกี่ยวกับปัญหาสวัสดิภาพสังคม ปัญหาการว่างงาน ปัญหาเงินเฟ้อและเสถียรภาพของเงินตรา ปัญหาการพัฒนาและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ปัญหาการขาดดุลและปัญหาอื่น ๆ อีกมาก ซึ่งล้วนเป็นปัญหาทางเศรษฐกิจเช่นกันและยังเกี่ยวข้องกับการบริหารเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งไม่เพียงแต่จะประกอบด้วยผู้คนร่วมกันเท่านั้น แต่ยังประกอบด้วยหน่วยผลิตน้อยใหญ่ทั้งที่ทันสมัยและไม่ทันสมัยอีกด้วย

3.4 ปัญหาเศรษฐกิจ

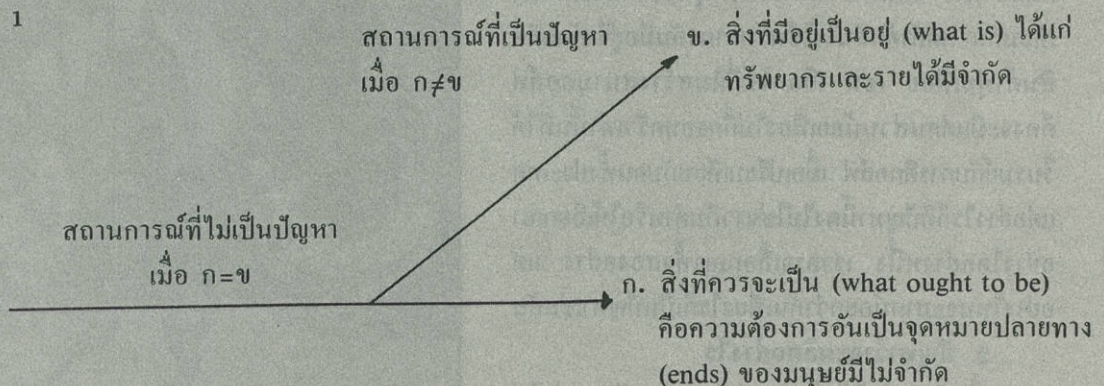
กล่าวกันว่าในสมัยกลางมีนักบุญในศาสนาคริสต์องค์หนึ่งได้เดินทางไปทำกิจทางศาสนาในกรุงโรม ขากลับได้ถือโอกาสซื้อเสื้อคลุมกลับมาด้วยตัวหนึ่ง เนื่องจากเป็นเสื้อที่ตัดเย็บด้วยผ้าเนื้อดีฝีมือประณีต พอค้าผ้าตามทางเมื่อทราบว่ามันซื้อเสื้อคลุมอย่างดี กลับมาก็อดขอไม่ได้ ยิ่งทราบว่ามันซื้อมาด้วยราคาไม่แพงนักก็ยังยินดีและสรรเสริญท่านนักบุญหนักขึ้นไปอีก เพราะเมื่อพิจารณาเนื้อผ้าและฝีมือตัดเย็บแล้ว เสื้อที่ท่านซื้อมานั้นมีค่าสูงกว่าที่ท่านซื้อมาถึงสองเท่า ถ้าเป็นเราท่าน ก็คงจะดีใจที่ซื้อได้ของดีราคาถูกแล้ว

ก็คงจะเดินทางต่อไปด้วยความภาคภูมิใจ แต่นักบุญไม่เป็นเช่นนั้น ท่านกลับมีความรู้สึกรากับหลอกซื้อเขามาที่ปานกัน ดังนั้นพอลงถึงบ้านท่านจึงรีบจัดการส่งเงินอีกจำนวนหนึ่งไปให้พ่อค้าที่กรุงโรมทันที

ก็แหละถ้ามาตรฐานทางศีลธรรมของผู้คนเป็นเหมือนดั่งนักบุญผู้นี้ วิชานิติศาสตร์ก็เห็นจะไม่มี ความจำเป็นอีกต่อไป เพราะจะไม่มีใครเป็นสัตว์เศรษฐกิจคอยเอารัดเอาเปรียบกันโดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวเป็นที่ตั้ง ทุกคนจะอยู่รวมกันในสังคมอย่างเป็นสุข ปัญหาก็คงไม่เกิด

ในทำนองเดียวกัน ถ้าทุกคนมีทุกสิ่งที่ปรารถนา โดยธรรมชาติจัดหาไว้ให้ทุกอย่าง อยากได้สิ่งใดก็ได้ สิ่งนั้น อยากได้เท่าใดก็มีให้เท่านั้น ปัญหาก็คงไม่เกิดเช่นกัน นั่นคือสิ่งที่ควรจะเป็น (what ought to be) หรือสิ่งที่ต้องการ อันเป็นจุดหมายปลายทาง (ends) ของมนุษย์ (เส้น ก) กับสิ่งที่มีอยู่ เป็นอยู่ (what is) อันได้แก่รายได้ทรัพยากรหรือสินค้าและบริการ เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์นั้น (เส้น ข) มีไม่จำกัดคือมีเพียงพอกับความต้องการ ดังจะเห็นได้ในกรณีนี้ เส้น ก และเส้น ข เป็นเส้นเดียวกัน ดังนี้ ปัญหาเศรษฐกิจก็ไม่เกิด (ดูรูปที่ 1)

รูปที่ 1

แต่ที่เป็นปัญหาอยู่ทุกวันนี้ก็เพราะ สินค้าและบริการมีจำกัด เนื่องจากทรัพยากรและรายได้มีจำกัด ตรงข้ามความต้องการของมนุษย์อันเป็นจุดหมายปลายทางและเป็นสิ่งที่ควรจะมีควรจะเป็นนั้น หามิชอบเขตจำกัดไม่ (เส้น ก $\neq$ เส้น ข) ปัญหาจึงเกิดขึ้นตั้งแต่ เส้น ข เริ่มแยกจาก เส้น ก เป็นต้นไป เกิดช่องว่าง (Gap) ขึ้น ช่องว่างยิ่งห่างออกจากกันมากเท่าไร ปัญหาที่ยังจะเกิดมากขึ้นเท่านั้น และจะเป็นปัญหามากยิ่งขึ้นไปอีก ถ้าเรามีความห่วงใยต่อปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นเป็นอันมาก

3.5 ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

ปัญหาเศรษฐกิจที่มนุษย์มักประสบเหมือนกัน ๆ กัน ไม่ว่าจะเป็นในสังคมเศรษฐกิจการเมืองแบบใด ในอดีตหรือปัจจุบัน เรียกว่า ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจของมนุษย์และสังคมนั้น มีดังต่อไปนี้

1. ปัญหาว่าจะผลิตสินค้าและบริการอะไร

ในเมื่อทรัพยากรมีจำกัด เช่น ที่ดินมีจำกัด ดังนั้นจะเลือกปลูกข้าวหรือทำสวนกล้วยไม้ดี จะเลือกทำสนามกอล์ฟหรือใช้เลี้ยงสัตว์ดี ทุนมีจำกัดเราจะเลือกลงทุนอะไร ตั้งบริษัทส่งออกหรือตั้งโรงงานอุตสาหกรรมดี ผลิตหม้อแปลงไฟฟ้า หรือผลิตวิทยุโทรทัศน์หรือจ้างคนอื่นผลิตดี แรงงานมีจำกัด เราควรจะเลือกทำงานในโรงงานทอผ้าหรือเป็นพนักงานขาย เป็นคนขับรถเมล์หรือเป็นข้าราชการ เป็นทหารป้องกันประเทศ หรือเป็นอะไรดี ปัญหาเหล่านี้ต้องการตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง เพราะการตัดสินใจในขั้นนี้จะมีผลไปถึงผู้บริโภคและการกระจายรายได้ด้วย ถ้าเลือกใช้ทรัพยากรส่วนใหญ่ไปกับการผลิตสินค้าจำเป็นแก่การครองชีพ เช่น ผลิตอาหาร เป็นต้น คนส่วนใหญ่ก็จะได้บริโภคเท่าเทียมกัน แต่ถ้าตัดสินใจใช้ทรัพยากรอันมีอยู่จำกัดผลิตสินค้าฟุ่มเฟือย เช่น เลือกใช้ที่ดินสร้างสนามกอล์ฟ ก็คงจะมีแค่คนส่วนน้อยเพียงไม่กี่ครอบครัวเท่านั้นที่ได้ร่ำรวยกับการตีกอล์ฟ เมื่อเปรียบเทียบกับคนทั้งประเทศแต่อย่างไรก็ดีปัญหานี้คงไม่ใช่ขวากับดำหรือให้เลือกเอาอย่างใดอย่างหนึ่ง เราอาจเลือกเอาทั้งสองอย่าง แต่อย่างไหนจะมากน้อยกว่ากันเพียงไรก็เป็นปัญหาเช่นกัน

2. ปัญหาว่าจะผลิตอย่างไร

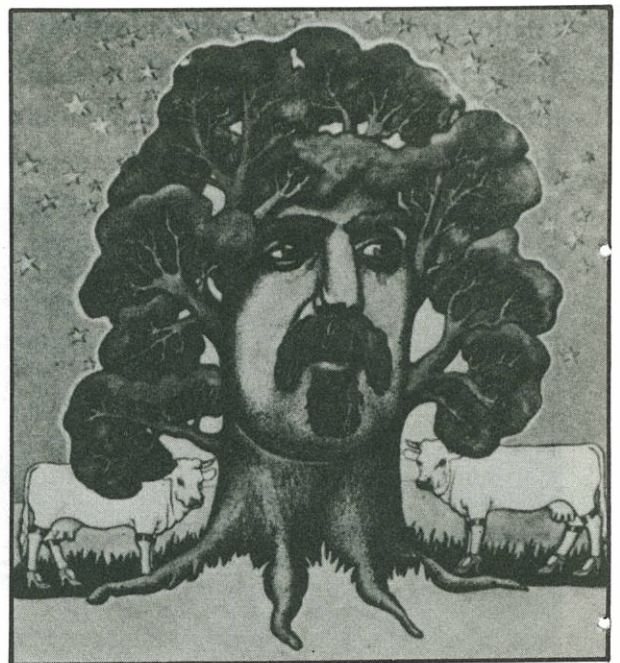
เมื่อตัดสินใจได้แล้วว่าจะผลิตอะไร ปัญหาต่อไป

ก็คือจะผลิตอย่างไร เพราะจะต้องไม่ลืมว่าสินค้าชนิดเดียวกันนั้นสามารถผลิตได้ตั้งหลายวิธี ดังนั้น จะเลือกใช้ที่ดินมากหรือน้อย จะใช้คนมากและเครื่องจักรกลแค่ไหนหรือจะเลือกใช้คนน้อยแต่เครื่องจักรกลที่ทันสมัยมาก จะเลือกใช้เทคโนโลยีแบบไหน จะเลือกใช้ปัจจัยการผลิตอย่างไรจึงจะมีประสิทธิผลสูงสุด โดยมีจุดมุ่งหมายและเหตุผลอย่างไรในการเลือกใช้เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่หน่วยผลิต บริษัทหรือองค์กรธุรกิจจะต้องขบคิดทั้งสิ้น บางครั้งรัฐบาลก็อาจจะต้องเข้ามามีส่วนช่วยคิดด้วยเหมือนกัน (เพราะเทคนิคการผลิตอาจทำให้ได้ผลผลิตมากขึ้นก็จริงแต่ก็อาจทำให้คนว่างงานได้เหมือนกัน)

3. ปัญหาว่าจะผลิตที่ไหน

กล่าวกันว่า ในการลงทุนสร้างโรงแรมนั้น ทำเลที่ตั้งสำคัญมาก ถ้าเลือกได้ทำเลที่ตั้งดี กิจการก็เจริญรุ่งเรืองดี แต่ถ้าเลือกได้ทำเลที่ตั้งไม่ดีอย่าลงทุนเสียเลยดีกว่า เพราะจะมีแต่ทางขาดทุน การตั้งศูนย์การค้า ทำเลที่ตั้งก็มีความสำคัญ เช่นเดียวกัน

ในอดีต มักถือกันว่าประเทศด้อยพัฒนา ได้เปรียบในแง่สภาพภูมิอากาศจึงสมควรจะผลิตแต่สินค้าเกษตรเท่านั้น และควรส่งแคว้นวัตถุดิบเป็นสินค้านำไปขายยังประเทศพัฒนา ที่ศูนย์กลางของตลาดโลก ไม่ควรผลิต

สินค้าอุตสาหกรรมประเทศพัฒนาเท่านั้นที่ควรเป็นประเทศอุตสาหกรรมโดยแปรวัตถุดิบเหล่านั้น ส่งกลับไปขายในประเทศด้อยพัฒนาต่อไป ทั้งนี้เป็นไปตามทฤษฎีผลประโยชน์เปรียบเทียบ (Comparative Advantages) ของ Ricardo แต่มาแปลกใหม่ว่าทำไมในปัจจุบันนี้ประเทศด้อยพัฒนาจึงได้กลายเป็นประเทศอุตสาหกรรมมากขึ้น ทำไมนายทุนจากประเทศพัฒนาแล้วจึงหันมาลงทุนตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในประเทศด้อยพัฒนามากขึ้น เป็นเพราะต้นทุนการผลิตในประเทศด้อยพัฒนาต่ำหรือไม่ โดยเฉพาะค่าจ้างแรงงานต่ำ เพราะคนงานมีความเป็นอยู่ต่ำกว่าคนในประเทศพัฒนา ต้นทุนการผลิตต่ำทำให้สามารถแข่งขันระหว่างประเทศได้ ประการที่สอง เป็นเพราะประเทศพัฒนาต้องการครองตลาดในประเทศด้อยพัฒนาหรือไม่ ประการที่สามเป็นเพราะได้รับสิทธิประโยชน์จากการส่งเสริมการลงทุนของประเทศด้อยพัฒนา ซึ่งโดยมากมีฝรั่งเป็นที่ปรึกษาหรือไม่ อันที่จริงการเลือกจะผลิตที่ไหนนั้นเป็นเรื่องของวิชาภูมิเศรษฐศาสตร์ซึ่งเป็นอีกวิชาหนึ่งทีเดียว

4. ปัญหาว่าจะผลิตเพื่อใคร

นั่นก็คือ ใครจะเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์จากการผลิตเหล่านั้น อันเป็นปัญหาของการกระจายรายได้โดยตรง หากได้มีการวางแผนล่วงหน้าไว้ตั้งแต่เริ่มการผลิตปัญหานี้ก็จะถูกแก้ไขไปแล้วส่วนหนึ่ง ดังได้กล่าวในปัญหาเกี่ยวกับการผลิต เรื่องการกระจายผลผลิตเป็นเรื่องที่จะต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษว่าจะใช้อะไรดีมาเป็นเครื่องตัดสินใจ จะใช้อำนาจสังคมและการเมืองดี หรือจะปล่อยให้มันเป็นอำนาจของตลาดอย่างเดียว หรือจะใช้ทั้งสองอย่างประกอบกัน

5. ปัญหาว่าจะบริโภคในวันนี้หรือควรจะกันไว้เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการผลิตในวันหน้า หรือจะรักษาศักยภาพในการผลิตไว้เท่าเดิม ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาของการพัฒนาเศรษฐกิจและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีความสำคัญไม่น้อยในขณะที่ประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วแม้ว่าอัตราเพิ่มจะลดลงบ้างแล้วก็ตาม

6. ปัญหาเรื่องการว่างงาน

ทรัพยากรซึ่งมีอยู่อย่างจำกัดนั้น มีปัญหาต่อไปว่า เราได้มีการใช้อย่างเต็มที่หรือไม่ ที่ดินใช้เต็มที่เพียงไร โรงงานที่มีอยู่ได้เดินเครื่องทำงานเต็มขีดความสามารถที่จะทำได้หรือไม่ แรงงานมีอยู่เท่าไรทุกคนมีงานทำ เหมือนที่เขาต้องการจะทำตามขีดความสามารถของเขาหรือไม่ จากสถิติของประเทศเวลานี้ เรามีคนว่างงานประมาณ 2-3 ล้านคน หมายความว่าอย่างไร เราจะปล่อยให้ทรัพยากรที่มีจำกัดอยู่แล้วยังว่างงานโดยเปล่าประโยชน์กระนั้นหรือ เหล่านี้คือปัญหาที่จะต้องหาทางแก้ไขกันไป เพราะถ้าคนเราไม่มีงานทำ ก็ย่อมไม่มีรายได้ที่จะจับจ่ายใช้สอย แต่ทุกคนต้องกินต้องใช้ เขาจะหาทางออกอย่างไร ถ้าหาทางออกในทางสร้างสรรค์หรือในทางบวกก็ดีไป แต่ถ้าหาทางออกโดยทางลบหรือในทางทำลายก็จะกลายเป็นปัญหาสังคมตามมาเป็นแน่ เราคงยินดีที่จะสร้างโรงงานเพิ่มขึ้นแทนการขยายเรือนจำผู้คนออกไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุดมากกว่าปัญหาการว่างงานจึงเป็นปัญหาเรื้อรังที่สุดเรื่องหนึ่งของระบบสังคมเศรษฐกิจในปัจจุบัน

7. ปัญหาเสถียรภาพของเงินตรา

เมื่อเวลาคนพูดถึงเสถียรภาพโดยมากมักจะนึกถึงเสถียรภาพของรัฐบาล หรือเสถียรภาพของนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นเสถียรภาพทางการเมือง โดยมีนัยเป็นที่เข้าใจว่า ถ้าต้องการรัฐบาลมีเสถียรภาพก็ต้องหาทางให้นายกรัฐมนตรีอยู่ในตำแหน่งนาน ๆ ดังนั้น จึงแสวงหาทุกวิถีทาง เพื่อที่จะให้ท่านนายกได้อยู่ในตำแหน่งต่อไป ไม่ว่าค่าของเงินจะตกต่ำหรือเศรษฐกิจจะถดถอยเพียงใดก็ตาม ถ้าใครมีความคิดเช่นนี้ นับว่าเข้าใจผิดโดยแท้ เสถียรภาพของนายกหรือของรัฐบาลเป็นคนละเรื่องกัน จริงอยู่เสถียรภาพของรัฐบาลอาจเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นต่อการทำให้เสถียรภาพของเงินตรามั่นคงได้แต่ยังไม่ใช่เงื่อนไขที่เพียงพอ ตรงข้าม ถ้าเงินตราของประเทศขาดเสถียรภาพ เช่นมีการลดค่าบ่อย ๆ นั้นเอง จะเป็นเงื่อนไขทั้งจำเป็นและเพียงพอที่จะทำให้รัฐบาลขาดเสถียรภาพได้ ดังกรณีการเสียอำนาจของ Nixon ประธานาธิบดี แห่งสหรัฐอเมริกา เป็นต้น เพราะฉะนั้นเรื่องเสถียรภาพของเงินตรา จึงเป็นหัวใจของเศรษฐกิจที่สำคัญมาก เงินตราจะมีค่าเป็นที่เชื่อถือของนานาประเทศหรือไม่

สุดแต่ทองคำและทุนสำรองเงินตราต่างประเทศที่เป็นฐานคอยหนุนอยู่ การขาดแคลนทองคำและทุนสำรองเงินตราต่างประเทศเนื่องจากการขาดดุลการค้าและดุลชำระเงินอย่างยาวนาน จะมีผลทำให้เสถียรภาพของเงินตราสั่นคลอน เกิดภาวะเงินเฟ้อและเงินอิงเพื่อเท่าไรค่าของเงินก็ยิ่งตกต่ำลงเท่านั้น เพราะค่าของเงินเป็นปฏิภาคส่วนกลับกับภาวะเงินเฟ้อ เสถียรของเงินตราจึงเป็นปัญหาสำคัญอีกปัญหาหนึ่งของสังคมสมัยใหม่ควบคู่ไปกับปัญหาการว่างงานยิ่งกว่านั้น ถ้าต้องการลดการว่างงานก็อาจต้องผจญกับภาวะเงินเฟ้อ ถ้าไม่ยอมให้มีเงินเฟ้อ ก็อาจต้องผจญกับภาวะการว่างงาน ดังนั้นปัญหาทั้งสองจึงเป็นปัญหากลืนไม่เข้าคายไม่ออกและท้าทายนักเศรษฐศาสตร์อยู่ในปัจจุบัน

3.6 ปัญหาการเลือกและต้นทุนของการเลือก

เราจะเห็นว่า คำที่ใช้มากที่สุดในตอนที่ผ่านมาคือ คำว่า **เลือก** จะผลิตอะไรก็ต้อง **เลือก** จะผลิตอย่างไรก็ต้อง **เลือก** จะผลิตที่ไหนก็ต้อง **เลือก** จะผลิตเพื่อใครก็ต้อง **เลือก** แล้วก็ต้อง **ประหยัด** และใช้ปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพ มากที่สุดอีกด้วย

เหตุที่ต้องเลือกก็เพราะทรัพยากรมีจำกัด

ในตำราเศรษฐศาสตร์ทั้งหลาย การเลือกถือว่าเป็นความคิดที่สำคัญบางคนถึงกับกล่าวว่า⁽¹⁾ ถ้าไม่มีเสรีภาพในการเลือกแล้ว วิชาเศรษฐศาสตร์ก็แทบจะไม่มี ความหมาย ทั้งนี้เพราะเศรษฐศาสตร์ เป็นวิชาที่เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรอันหาได้ยาก เพื่อสนองความต้องการอันหาขอบเขตมิได้ ดังกล่าวแล้วนั่นเอง

แต่เสรีภาพในการเลือกของคนในสังคม มียิ่งและหย่อนกว่ากันบางสังคมมีเสรีภาพมากบางสังคมมีเสรีภาพน้อยบางสังคมประกาศเป็นหลักการหรืออุดมการณ์ว่าทุกคนมีเสรีภาพในการเลือกเท่าเทียมกัน แต่ในโลกของความเป็นจริงนั้น หามีเสรีภาพเท่าเทียมกันไม่ บางคนแทบจะเลือกอะไรไม่ได้เลยในชีวิตไม่ช้าแต่ชีวิตของตนเท่านั้น รวมไปถึงลูกหลานของตนด้วย กล่าวคือต้องตกอยู่ในภาวะจำยอมไม่มีทางเลือก ตั้งแต่เกิดจนตาย เพราะ

เสรีภาพของการเลือกในระบบเศรษฐกิจและสังคมอย่างที่เป็นอยู่นี้ขึ้นอยู่กับเงินเป็นใหญ่ เมื่อขาดเงินก็ขาดเสรีภาพ มีเงินมากก็มีเสรีภาพมาก บางคนจนอยู่อย่างไรงี้ยังเห็นจนอยู่อย่างนั้นพ่อแม่มีความรู้แค่ ป.4 ลูกก็มีความรู้แค่ ป.4 ไม่เห็นดีไปกว่านั้นตรงข้ามกับคนบางคนที่มีเสรีภาพเต็มที่จะเลือกอะไรก็ได้ อย่างนั้น อยากได้รถก็ได้รถ อยากศึกษาต่อเมืองนอกก็ได้ศึกษาต่อ ทั้งที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมเดียวกัน อีกประการหนึ่งคือ การตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของผู้ผลิตและอิทธิพลของระบบเสรีในการส่งข่าวสารระหว่างประเทศ (Free International Information Order) อันการตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของผู้ผลิตซึ่งได้แก่อิทธิพลของการโฆษณาและนโยบายส่งเสริมการขายของผู้ผลิต ผู้บริโภคจะต้องการหรือไม่ต้องการไม่สำคัญ สินค้าจะจำเป็นแก่ผู้บริโภคหรือไม่ก็สำคัญ ถ้าผู้ผลิตผลิตขึ้นมาแล้วจะต้องหาทางจงใจด้วยกลยุทธ์ต่าง ๆ ให้ผู้บริโภคต้องซื้อหาตามบริโภคจนได้ เมื่อประกอบกับระบบการส่งข่าวสารโดยเสรีระหว่างประเทศด้วยแล้ว ประชาชนในประเทศด้อยพัฒนาจึงตกเป็นเหยื่อในการโฆษณาให้ซื้อสินค้าจากประเทศพัฒนา มากยิ่งขึ้น โดยเข้าถึงในบ้านหรือในห้องนอนของผู้บริโภคเลยทีเดียว มีสินค้าหลายชนิดที่ไม่จำเป็น แต่ผู้บริโภคก็อดตกเป็นเหยื่อของการโฆษณาไม่ได้ ใช่แต่เท่านั้นระบบการส่งข่าวสารระหว่างประเทศที่ว่าเสรีนั้นก็ไม่เสรีจริงเพราะถูกผูกขาดด้วยสำนักข่าวต่างประเทศเพียงไม่กี่สำนักเท่านั้นเอง แม้กระนั้นตำราเศรษฐศาสตร์บางเล่มก็ยังคงรักษานขนบธรรมเนียมดั้งเดิมไว้ได้อย่างเหนียวแน่นโดยยกย่องผู้บริโภคว่าเป็น ราชา (Consumer's Sovereignty) ทั้ง ๆ ที่ได้เห็นแล้วว่าผู้บริโภคส่วนใหญ่มิได้เป็นราชามานานแล้ว

อย่างไรก็ตาม เนื่องเพราะทรัพยากรมีจำกัด การเลือกตัดสินใจทุกครั้งจะต้องมีต้นทุนเสมอ ต้นทุนที่ว่านี้ในตำราเศรษฐศาสตร์ เรียกว่า ต้นทุนค่าเสียโอกาส (Opportunity Costs) ซึ่งหมายถึงมูลค่าของทางเลือกอื่น ๆ หรือโอกาสอื่น ๆ ที่ต้องยอมเสียสละ เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ยกตัวอย่างเช่น ถ้าเราต้องการเครื่องบินรบฝูงหนึ่งมาใช้ป้องกันประเทศ เราก็อาจจะต้องเสียสละ ทางเลือกอื่น ๆ หรือโอกาสที่จะได้ทำอย่างอื่น

(1) Ellis, Howard S "The Economic Way of Thinking" AER VolXL March, 1950 No 1 P1

ที่ดีที่สุด เช่น เราอาจต้องเสียสละ เรือเดินสมุทรสำหรับขนส่งสินค้า เสียสละเครื่องบินพาณิชย์ เสียสละโรงพยาบาล เสียสละโรงงานอุตสาหกรรม ประชาชนอาจต้องเสียสละยอมเป็นโรคขาดอาหารมากขึ้นโดยได้รับประทานเนื้อสัตว์ดี ๆ ผักและผลไม้ดี ๆ เพื่อส่งไปขายเป็นค่าเครื่องบินรบดังกล่าวหรือท้ายที่สุด ประ-

ชาชนอาจต้องเสียสละโดยทำงานมากขึ้น เพื่อให้ฝรั่งที่ผลิตเครื่องบินรบมาขาย มีงานทำมีรายได้มากยิ่งขึ้น ดังนั้นเป็นต้น เพราะฉะนั้นจะเห็นแล้วว่า ในวิชาเศรษฐศาสตร์ ซึ่งเป็นวิชา หรือเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยธุรกิจในการดำรงชีวิตจริง ๆ และทุกอย่างมีต้นทุนทั้งสิ้นไม่มีใครที่จะได้อะไรมาฟรี ๆ เลย แม้แต่ฟรีดอม

บรรณานุกรม

1. Robertson, Sir Dennis : *Lectures on Economic Principles* the Fontana Library 1966
2. Lange, Oskar : "The Study of Subject Matter of Political Economy : Elementary Concepts" in David Mermelstein (ed) *Economics* 1970.
3. Boulding, K.E. *Economic Analysis* Vol. 1 Harper & Row Publishers NY. 1966
4. Pigou, A.C. *The Economics of Welfare* Macmillan and Co.,Ltd., London 1950.
5. Greene, Jay E. (ed) *100 Great Thinkers* Pocket Books N.Y. 1949.
6. Robbins, Lionel *The Nature and Significance of Economic Science*, London 1932 P 16.
7. Mc Gregor, Douglas M. *The Human Side of Enterprise* McGraw Hill., N.Y. 1960
8. Maslow, A.H. *Motivation and Personality* Harper & Row N.Y. 1954.
9. Descartes, René : *A Discourse on Method* J.M. Dent & Sons Ltd., London Reprinted 1937.
10. Marshall, Alfred : *Principles of Economics* Macmillan an Co.,Ltd., London 1920.
11. Ellis, Howard S. "The Economic Way of Thinking" *AER* Vol XL March 1950